

Будучи депутатом облради, я став ініціатором депутатського рішення про заснування премії імені Гіталова, яка щорічно призначається облрадою і наприкінці травня вручається кращим механізаторам і керівникам сільгоспідприємств області на батьківщині Гіталова і є переконливим свідченням, що справа великого хлібороба живе і множитья.

Висновки: Напевне не випадково Верховна Рада України прийняла рішення про відзначення 100-річчя від дня народження О.В.Гіталова. Велич його незаперечна, але повернення до механізатора-новатора має іншу мету. Україна повинна стати житницею Європи, Африки, а це можливо за високої мотивації людей до хліборобської праці. Тому дослідження у цьому напрямку є актуальними.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гіталов О.В. Дума про хліб / О. В. Гіталов. – К.: Політвидав України, 1972. – 14 с.
2. Гіталов О. В. Кукурудзі – комплексну механізація / О. В.Гіталов. – К.: Держвидав, 1962. – 64 с.
3. Гіталов О. В. Земле моя / О. Гіталов; Літ. запис М. С. Соколовський. – Дніпропетровськ: Промінь, 1971.–81 с.
4. Гіталов О. В. Один на сто: [про комплексну механізацію вирощування кукурудзи. З досвіду тракт. бригади колгоспу ім. XX з'їзду КПРС, Ново-Українського району, Кіровоград. обл.] / О. В. Гіталов; запис. С. І. Синегуба. – К.: Держсільгоспвидав УРСР, 1959. – 42 с.
5. Гіталов О. В. Наша передова – поле / О. Гіталов; Літ. запис В. Ф. Ганоцького; Передмова Ю. Д. Моторного. – К.: Молодь, 1986. – 96 с.: іл. – (Сер. "Бути громадянином").
6. Виробництво кукурудзи за методом О. В. Гіталова: [колгосп ім. XX з'їзду КПРС Новоукр. району Кіровоград. обл.] / В. І. Золотов, М. М. Весна. – К.: Урожай, 1965. – 181 с.
7. Волок М. М. Уклін тобі, хлібе! [Текст]: [Про двічі Героя Соц. Праці механізатора колгоспу ім. XX з'їзду КПРС Новоукр. р-ну Кіровоград. обл. О. В. Гіталова / М. Волок. – Дніпропетровськ: Промінь, 1986. – 126 с.
8. Учнівській молоді про хліборобські традиції: Методичний посібник для педагогів / Укладач Н. А. Калініченко. – Кіровоград: ТОВ "Імекс-ЛТД", 2005. – 163 с.
9. Хто є хто на Кіровоградщині: видатні земляки: Випуск другий / Уклад. Болгов В. В., Болгов І. В. – К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2008. – 160 с.
10. Калініченко Н.А. Трудова підготовка учнів сільської школи в Україні. Друга половина XIX-XX століття. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2007. – 744 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Целих Юрій Георгійович – народний депутат України четвертого скликання, заслужений працівник сільського господарства України.

УДК 377.35

СПЛАВ МУДРОСТІ, ДІЛА І СЛОВА

Віктор Щербина

Стаття присвячена спогадам про механізатора від бога, ділової і конструктивної людини О.В.Гіталова.

Ключові слова: механізатор, бригадир тракторної бригади, депутат Верховної Ради СРСР.

Актуальність теми. Проблема мудрості керівника завжди була головною, бо від цього залежить результат будь якої справи. Для О.В.Гіталова добрий результат, поєднання слова й діла були головним життєвим кредом. Вивчення цих якостей є актуальним зараз, коли роль праці хлібороба як ніколи є цінною.

Аналіз актуальних досліджень. Будучи журналістом широкого кругозору головний редактор обласної газети В.М'ятович мав неодноразові зустрічі з знавцем сільськогосподарської праці, громадським та політичним діячем Кіровоградщини Віктором Михайловичем Щербиною. Нерідко їх співрозмови потрапляли на шпальти газети «Народне слово», які потрібно ще переосмислити.

В.М.Щербині випадала доля не раз зустрічатися з О.В.Гіталовим по роботі. Цікаві роздуми виявлені у таких інтерв'ю.

Мета статті. Розкрити теоретичну та практичну складові формування колективу тракторної бригади О.В.Гіталова, та його роздуми щодо мотивації праці людини через аналіз одного з його інтерв'ю.

Виклад основного матеріалу.

Головний редактор: Вікторе Михайловичу, як ви познайомилися з Гіталовим?

Ну, я чув про нього ще зі шкільних років, а потім, працюючи на радянській і партійній роботі, зустрічався з ним, часто разом брали участь у різних заходах. Сприяла нашим зустрічам і республіканська школа передового досвіду, куди ми на навчання направляли механізаторів. До речі, через цю школу пройшло дванадцять тисяч чоловік – уявляєте, яке навантаження було на Олександра Васильовича, котрий, окрім бригадирства, був ще депутатом Верховної Ради СРСР, регулярно проводив прийом громадян, допомагав вирішувати багато господарських питань і для свого Новоукраїнського району, і для області! Але якщо чесно сказати, коли я вперше побував у його тракторній бригаді, вона мене не вразила,

мені здавалося, що вона мала б бути значно кращою. Хоч порядок помітний був усюди. Часто я приїздив до нього, коли вже працював секретарем обкому по сільському господарству. Олександр Васильович, будучи людиною від землі, висловлювався по-простому, багато його фраз стали відомими. Мені запам'яталось, як він казав, коли щось у людей не клеїлося: «От вам бригадира завжди бракує! З'явився бригадир, і діло відразу пішло». Глибокий зміст цієї фрази постійно підтверджувався на практиці – часто люди чекали чийось вказівок.

О.В.Гіталов нерідко активізував проблему мотивації до праці, до дій на благо суспільства. Його цікавили і психолого-педагогічні аспекти поняття мотивів, мотивованої діяльності. Він особливо наголошував на спонукальній основі поведінки людей і особливо молоді, намагався розглянути сутність та зміст самого феномена мотиву. Зокрема, разом з правоохоронцями намагався зрозуміти мотив крадіжки його нагород. Цей злочин так і не розкрили. І якщо до моменту крадіжки він мав одне відношення до виховання та формування мотивів діяльності, то після цієї події став багато читати, щоб зрозуміти в чому прораховувались батьки та школа, де виховувались крадіжники. І це стосувалось не лише його власних нагород. Він прийшов до висновку, що однозначного тлумачення терміна мотив до дій (як позитивних, так і негативних) не існує. До нього по різному відносяться і послідовники різних психологічних шкіл. Така обставина, до речі, сприяє всебічному розглядові сутності цього поняття.

В кінці життєвого шляху він дійшов до висновку, якщо мотив слід розуміти як бажаний цільовий стан у межах стосунків «індивід – середовище» можна говорити про проблеми психології мотивації. Їх декілька:

- різних мотивів існує стільки, скільки й існуючих класів відносин «індивід-середовище». Такі класи розмежовуються за характерним цільовими станами людей.

- мотиви формуються як стійкі оцінювальні стани. Тут слід з'ясувати активізуючі впливи суспільного середовища на людей, які породжують різні в них мотиви, а відповідну їм поведінку, цілеспрямоване втручання у дійсність. У різних людей виникають різні мотиви, але поза них залишається відповідальність та самооцінка своїх дій;

- поведінку особистості хлібороб пов'язував з перспективою досягнення запланованого цільового стану чи, навпаки, з його втратою. Тоді окреслюється проблема актуалізації мотиву;

- мотив мотивує поведінку людини поки вона не досягне своєї мети цільового психологічного стану. Такий стан характеризує відношення «індивід – середовище». Середовище постійно змінюється і впливає на індивіда, тоді виникає інший мотив. Він актуалізується і стає домінуючим. Бажання виконати певні дії визначається мотивом, а позначається як мотивація. Вона усвідомлюється і здійснюється вибір певних дій для досягнення специфічних цьому мотиву цільових станів.

О.В.Гіталов мав переконання, що не лише мотивація прогнозує поведінковий акт. Кожен процес дій здійснюється через функцію саморегуляції на окремих фазах поведінкового акту. Так, спочатку працює процес зважування можливих наслідків дії.

Зрозуміло, що діяльність мотивована, коли вона спрямована на досягнення мети визначеної мотивом. Така діяльність має систему функціональних компонентів: сприймання; учіння; відтворення знань, мови чи моторної активності. В результаті учні мають власний набутий за життя запас можливостей через формування умінь, навичок, знань [1, с. 113].

Новатор-механізатор любив здібних дітей, працівників. Мотивацію діяльності їх він пов'язував із напрямком, у якому будуть застосовуватися різні функціональні здібності. Мотивацією також визначається вибір різних варіантів вибору професії. У цьому випадку має місце проблема великої кількості реальних впливів мотивації на поведінку і дії, особливо молоді та її наслідки.

Дії будуть ще залежати від їх спрямування, ситуації, умов. Вони мотивують поведінку особистості. За такого підходу усвідомлюється процес двосторонньої взаємодії між характеристиками ситуації і мотивації об'єкта.

Вказані проблеми Олександр Васильович розглядав на більш пізньому етапі життя. Це вже був накопичений багаторічний досвід. А у кінці 40-х років він був мотивованим насамперед до техніки. Був гарним організатором, і техніку досконало знав. Відомо, як перебуваючи на практиці в американського фермера Гарста, відремонтував трактор, який заглож у загінці, чим подивував тамтешніх спеціалістів, бо за їхніми канонами тракторист мав тільки управляти технікою.

Відомий і інший подібний факт із його біографії. Коли він повертався з фронту, за селом натрапив на трактор, що вийшов із ладу. Його так і залишили в загінці. І ось Олександр Васильович підкочує рукава гімнастерки й починає ремонтувати. Відремонтував, сів за штурвал і не пішов додому, аж поки не наорався вволю. Він чудово розбирався в техніці, хоч закінчив всього лиш курси механізаторів.

Головний редактор. Ходять чутки, що перший раз, у 1948 році, він отримав звання Героя випадково...

Ні! Насправді було так. Сорок шостий рік видався найпосушливішим з усіх попередніх п'ятдесяти років. Вродили лише гарбузи, а від них, казав Олександр Васильович, ноги пухли. Я дивився статистику: Кіровоградщина тоді збрала в середньому по 4,2 центнера зерна з гектара. До того ж засіяли всього 80

відсотків довоєнної площі. Валовий збір становив 360 тисяч тонн, тоді як сьогодні – три і більше мільйони тонн. Очолована Гіталовим тракторна бригада виступила ініціатором змагання за найкраще використання техніки. Було підписано договір із відомою трактористкою Пашею Ангеліною. В області почин О.В.Гіталова підтримали 100 бригад. Тобто з цього почалося. У 47-му році тракторна бригада Олександра Васильовича отримала по 23 центнери зерна з гектара, в цілому по області урожай становив 12,7 центнера, тоді як по республіці – 10,6 центнера. А першу Зірку дали йому за те, що на площі, здається, 165 гектарів він виростив по 22,4 центнера зерна з гектара. Всі механізатори тракторної бригади були нагороджені – 24 чоловіки.

Головний редактор. Другу Зірку він отримав у 1958 році. Розповідають, що нібито Хрущов помилково назвав його прізвище серед двічі Героїв...

Не думаю, що Хрущов міг помилитися – він знав Олександра Васильовича. В Указі Президії Верховної Ради СРСР чітко вказано, за що: за видатні успіхи в справі отримання високих і стабільних урожаїв технічних і зернових культур і так далі.

Головний редактор. Як Гіталов ставився до цих нагород?

Головний редактор. Він ніколи не хизувався, що він двічі Герой. Він був простим, доступним, чуйним і мудрим.

Мені розповідав один колишній партійний працівник із того округу, де обирався Гіталов депутатом, як в одному з районів звільнили бібліотекарку, вирішивши, що вона нібито хвора на шизофренію. Вона поскаржилася Гіталову. Той запрошує керівників. Вони йому пояснюють, чому так сталося, і Олександр Васильович їм каже: «Знаєте, скільки я таких хворих бачив у міністерствах? Там їх половина, так що треба поновити жінку на роботі». І поновили, тим більше, що хворобу визначали, як кажуть, на око.

Він дуже добросовісно ставився до депутатських обов'язків. Жодна скарга, жодне звернення не залишалися без уваги. Часто його просили купити в Москві якісь рідкісні ліки, і він цим займався. Я запитав його, а що він, якщо не секрет, везе у Москву. Він сказав: жодного секрету немає, везу наші паляниці. Про ці паляниці знали і міністри, і космонавти і замовляли тільки їх.

Мені розповідали, як Гіталов «вибивав» для Новоукраїнки нову друкарню. Поїхав разом із тодішнім редактором до міністра. Секретарка побачила сільських дядьків і каже: «Вас міністр не прийме – він зайнятий». А Олександр Васильович: «Мене він прийме». І знімає плащ, а під ним – дві Зірки Героя...

Олександр Васильович для себе ніколи нічого не просив у влади, все – для людей. «Вибив» не тільки друкарню, а й Будинок культури в райцентрі, чимало інших проектів.

Таблиця 1

Оцінка загальнолюдських цінностей

№ п/п	Загальнолюдські цінності	1988	1991	1993	1996	1999	2002	2013
1	Сім'я	99	98	97	94	95	91	76
2	Колективіські відносини між людьми	97	94	91	88	78	64	43
3	Колективні сільськогосподарські відносини	98	96	72	34	30	32	48
4	Індивідуалізм	14	18	29	48	56	64	81
5	Друзі, знайомі	99	86	82	93	91	95	77
6	Робота	98	86	88	84	76	70	64
7	Вільний час	54	65	78	81	76	90	92
8	Хобі	47	53	62	72	68	75	62
9	Релігія	37	42	34	49	40	48	52
10	Власний бізнес	29	54	60	65	59	73	42
11	Політика	68	73	66	23	64	31	24
12	Відвідування вечірок, танців, дискотек, кафе	44	38	33	49	47	56	77
13	Повага оточуючих	98	97	92	67	51	43	37
14	Повага інших	97	96	90	65	44	42	40

Головний бухгалтер. Гіталов і кукурудза...

Це цікава тема. Якось в області узимку загинули озими на значній площі. Щоб урятувати ситуацію із зерновими, вирішили посіяти кукурудзу. Намітили зібрати не менше мільйона тонн. Зібрали по 40 центнерів з гектара, а на окремих площах в Новоукраїнському та інших районах – по 140 центнерів із гектара в качанах. Газети пишуть, розповідає радіо. Дзвонить нам Федір Трохимович Моргун, перший секретар Полтавського обкому партії: «Правду говорить наше радіо?». Я йому кажу: «Хіба наше радіо може говорити неправду? Тільки правду». Він засміявся і попросив прийняти їхню делегацію. Зрозуміло, що потрапили й до Гіталова, а той: «Ой біда в нас!». Усі здивувалися: що за біда? Олександр Васильович пояснює: немає де зберігати кукурудзу, бо нею вже все зайняли, а зібрали тільки половину площі. Він умів вирощувати кукурудзу.

Головний бухгалтер. Гіталов справді неординарна людина, але він представник тієї епохи, що відійшла в минуле...

Це так, але в чому цінність його для нас і майбутніх поколінь? У його трудолюбстві. Він був і залишається маяком, на який слід рівнятися, де б і ким ти не працював. Головне, не забувати про нього, і допомогти в цьому усім нам має підготовка та відзначення столітнього ювілею з дня його народження в травні нинішнього року.

До давнього інтерв'ю доцільно додати декілька педагогічних аспектів. Особливо останні роки життя О.В.Гіталов займався проблемою трансформації людських цінностей, він мав бажання знайти причини поступового відчуження молоді від праці, звертання у школах виробничої праці. В цьому зв'язку слід показати співпрацю з директором Комишуватської школи, педагогічним університетом. Зокрема, на його прохання протягом 1986–1994 року проводилось вивчення загальнолюдських цінностей. М.І.Садовий надавав йому в цьому допомогу. Дане дослідження було продовжено до 2002 року. Результати анкетування дали підставу підтвердити передбачення хлібороба від бога. У таблиці подані відсотки молоді, які схильні до певних цінностей.

Аналіз таблиці свідчить, що переважають особистісні пріоритети, сім'я, друзі, житлові умови, робота, власне здоров'я. Визначена тенденція, що характеризує зміни ціннісних орієнтацій молоді: відверта перевага індивідуалізму; акцент на особистісно-сімейних інтересах; молодь поступово відмовляється від колективістського способу життя та колективістських сільськогосподарських відносин. Раніше такі цінності, як «повага оточуючих», «хороші стосунки в колективі», «повага інших» посідали 2 - 3 місця в ієрархії цінностей, то нині ситуація змінилась кардинально. Високо цінується тільки те, що безпосередньо пов'язане з індивідом, а не з колективом чи суспільством. Це свідчить, що знижується значимість суспільства в житті окремої людини та зростає індивідуалізм. Передбачення О.В.Гіталова справдились.

Відбуваються й певні зміни в системі цінностей щодо роботи. Для 92 % молоді важлива «висока оплата праці», для 79 % - «цікава робота» і лише для 28 % - «суспільна корисність роботи». Отже, більшість молоді вбачає сенс свого життя в матеріальному добробуті. Відбувся поворот від духовних, традиційно широко розповсюджених в радянському суспільстві цінностей, до матеріальних пріоритетів (гроші).

Висновок. Таким чином О.В.Гіталов був патріотом держави, вболівав за село, за високопродуктивну працю, яка може бути за його переконанням у колективному господарстві, де господарем буде колектив і від колективу залежить поведінка кожного його члена, відношення до власності, до оточуючих, до себе, до батьків та дітей.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гончаренко С. У. Формування наукового світогляду учнів під час вивчення фізики. К. Рад. шк.. 1990. 184с.
2. Калініченко Н.А. Трудова підготовка учнів сільської школи в Україні. Друга половина XIX-XX століття. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2007. – 744 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Щербина Віктор Михайлович – пенсіонер, в минулому секретар обкому КПУ, завідувач відділом сільського господарства Кіровоградського облвиконкому.